

V Starkinem kotu

Marina Dermastia

Nekoč je v deželi Indijancev Čorotega živela princesa Kurabanda. Zaljubila se je Miksoaka, poglavarja sosednjega sovražnega plemena. Ko je njen oče izvedel za to ljubezen, je v jezi ujel Miksoaka in ga vrgel v krater bližnjega vulkana. Kurabanda je v žalosti odšla živeti na rob vulkana, kjer je rodila Miksoakovega sina. Da bi bil ta lahko za vedno z očetom, je tudi njega vrgla v krater. Kurabanda je ostala na vulkanu in v svojem samotnem življenju pridobila veliko zdravilno moč. V njen spomin se vulkan, ki je danes del province Guanacaste na severozahodu Kostarike ob

obali Tihega oceana, imenuje Rincón de la Vieja ali po slovensko Starkin kot.

Vulkan Starkin kot je visok 1.916 metrov in je danes del narodnega parka Rincón de la Vieja. V parku je zaščiteno 12.759 hektarov montanskih in pritlikavih oblačnih gozdov. Vulkan je od leta 2011 dejaven, tako da obisk kraterja ni možen. Kljub temu pa so različne oblike vulkanskega delovanja v obliki vročih vrelov, brbotajočega blata in fumarol vidne tudi nižje na pobočjih gore. Zahodni del parka, ki je obrnjen proti Tihemu

Vhod v park. Pred tablo stoji avtorica prispevka Marina Dermastia. Foto: Tom Turk.

oceanu, je v suhem delu leta od januarja do aprila izjemno suh, deloma ga pokriva primarni suhi tropski gozd, deloma pa je pokrajina podobna pravi afriški savani — seveda s pomembnimi razlikami v rastlinskih in živalskih vrstah.

Vse se začne v čarobnem gozdu daviteljev

Veliko dreves v Starkinem kotu je listopadnih in tako je v sušni dobi gozd izjemno svetel. Če vanj prideš iz temačnega deževnega tropskega gozda na jugu Kostarike, je kontrast res zelo občuten. Niso pa vsa drevesa gola in med olistanimi ne moreš zgrešiti mogočnih fikusov daviteljev. Njihove izjemno nenavadne oblike, ki so posledica rasti in zraščanja zračnih korenin, so naravnost osupljive.

Taksonomsko različne vrste fikusov daviteljev družijo način hemiepifitske rasti. Da so hemiepifiti, pomeni, da le del življenja preživijo epifitsko, to je na (*epi*: grško *na*) površini druge rastline (*fit*: rastlina v sestavljenih besedah), pri čemer dobi vodo in hranila iz zraka, dežja

ali ostankov drevesnega listnega opada, ki ga zbira s posebno oblikovanim telesom. Njihova semena raznašajo predvsem ptiči, pa tudi opice in netopirji, ki se hranijo s plodovi. Davitelji začnejo svoje življenje kot epifiti v krošnjah gostiteljskih dreves. Njihova semena, ki so jih v krošnje zanesle živali, tam začnejo kaliti. Znanstveniki so se dolgo neuspešno trudili dokazati hipotezo, da obstaja povezava med drevesom, na katerem pristanejo semena fikusov, in vrstami živali, ki se s plodovi hranijo. Zaenkrat velja, da je pristanek semen na različnih vrstah dreves povsem naključen. Z rastjo fikusa začnejo proti tlorajzu poginjati njegove zračne korenine. Ko tla dosežejo, se vanje zasidrajo. Korenine se po vsej višini počasi zraščajo med seboj in sčasoma povsem obdajo gostiteljsko drevo. Ko se to zgodi, gostiteljsko deblo ne more več širiti svojega obsega s sekundarno rastjo in zato v notranjosti večkrat odmre ter strohni. Zraščene zračne korenine fikusa tako predstavljajo samostojeci

Zaradi zraščanja korenin fikusov daviteljev okoli različnih dreves je tudi končna oblika »debla« fikusov zelo različna. Foto: Tom Turk.

fikus, običajno čudnih oblik. Davitelji pogosto začnejo rasti tudi v krošnjah palm. Čeprav te nimajo sekundarne rasti in »davljenje« na povečevanje obsega nima vpliva, pa so tudi te rastline pogosto prizadete, saj z agresivnim daviteljem izgubljajo boj za svetlobo, vodo in hranila.

Fikuse davitelje najdemo med približno 850 vrstami rodu *Ficus* v družini murvovk. Večina vrst fikusov je tropskih, z nekaterimi vrstami, kot je navadni smokovec, tudi v bolj zmernih podnebnih pasovih. Večinoma so plodovi fikusov užitni, vendar pa imajo bolj krajevni pomen. Kljub temu pa so praviloma izjemno pomembna hrana divjih živali. V Kostariki na primer lahko v gozdovih, kjer je veliko fikusov, pričakujemo tudi zelo veliko pojavnost vseh štirih vrst kostariških opic: grivastega vriskača (*Alouatta palliata*), navadno kapucinko (*Cebus imitator*), srednjeameriško veveričjo opico (*Saimiri oerstedii*) in Geoffroyevo brezpalčarko (*Ateles geoffroyi*).

Kot se za sušna območja Srednje Amerike spodobi, je tukaj veliko kaktusov. V gozdu daviteljev so v glavnem epifitski. Med njimi je veliko takih, ki jih poznamo tudi iz naših dnevnih sob, kot je na primer *Selenicereus* sp. Zanimivo pa je, da je v tem gozdu zelo malo palm kot enega pomembnejših sestavnih delov vegetacije deževnega gozda.

Številna drevesa v gozdu imajo na deblu bodičaste izrastke. Tako drevo je tudi do 60 metrov visoka *Hura crepitans* iz družine mlečkovk. Izrastki naj bi v geološki zgodovini drevesa varovali pred pleistocensko ameriško megafavno, kot so bili talni lenivec (*Megatherium*), lami sorodni litoptern (*Macrauchenia*), slonom podobni *Cuvieronius*, gigantski pasavec *Glyptodon* in izumrli kopitarji, kot sta *Hippidion* in *Toxodon*. Plodovi hure so mnogosemenske glavice, ki ob zrelosti eksplodirajo, razpadejo na segmente in izstrelijo semena s hitrostjo 70 metrov v sekundi tudi več kot 30 metrov daleč. Iz mlečka drevesa naj bi

Kapucinka. Foto: Tom Turk.

Vriskač. Foto: Tom Turk.

*Epifitski kaktus
Selenicereus sp.
Foto: Tom Turk.*

na Karibih pripravljali strup za puščice, ribiči pa naj bi ga še danes uporabljali za zastrupljanje rib.

V gozdu srečamo veliko živali, med njimi tudi nekatere zelo redke na tem območju, kot je kača *Scaphiodontophis annulatus*, ki zelo prepričljivo posnema strupene in popolnoma nesorodne koralnice (*Micrurus*), za razliko pa so zelo pogosti črni legvani (*Ctenosaura similis*).

Ob brbotajočih vrelcih

Pot po gozdu spremlja značilen vonj po žveplu, saj so vulkanski vrelci številni. Iz nekaterih se le kadi, v drugih pa sivo blato kar močno brbotata. Tudi temperatura vrelcev je raznolika - od 30 pa tudi do več kot 60 stopinj Celzija. Okoli vrelcev so pogoste terestrične bromelije (*Bromelia pinguin*) z užitnimi plodovi piñuelami (ananaski, piña je ananas in je sorodnik *B. pinguin*). Lepo kuliso sivim vrelcem daje *Cochlospermum vitifolium*. To nizko listopadno drevo v suhem obdobju krasijo le živo rumeni cvetovi.

V ameriški savani rastline preživijo le, če so dobro zaščitene pred sevanjem, pomanjkanjem vode ali rastlinojedi

Iz gozda daviteljev stopiš v savani podobno pokrajino. Ta je še bolj suha kot gozd in sonce neusmiljeno pripeka. Številni so kaktusi, pojavijo pa se tudi veličastne ameriške agave (*Agave americana*) in drobne epifitske bromelije, med njimi močno dlakasta *Tillandsia paucifolia*. Zelo posebno sožitje vidimo pri drevesu *Acacia collinsii*, ki živi v simbiotičnem odnosu z mravljami iz rodu *Pseudomyrmex*. Akacija mravljam nudi hotel z odlično in raznovrstno restavracijo, mravlje pa v zameno drevo varujejo pred drugimi žuželkami. Mravlje izgledajo luknje v konice prilistnih trnov akacije in si znotraj trna ustvarijo kolonijo. Ena sama kolonija lahko živi ne le v številnih trnih enega drevesa, ampak celo v več sosednjih akacijah. Mravlje pogosto popolnoma požrejo vegetacijo na tleh okrog drevesa in veje sosednjih

Bodičasti izrastki drevesa Hura crepitans so danes bolj ali ne okras, razvili pa so se kot zaščita pred velikimi živalmi.

Foto: Marina Dermastia.

dreves, ki segajo do akacije, ter tako ustvarijo čistino za njeno nemoteno rast. Poleg domovanja akacija mravlje oskrbuje tudi s hrano, bogato z maščobami in beljakovinami. Ta je shranjena v posebnih Beltiaonovih telescih na konicah novih lističev in je nujna za razvoj ličink mravelj. Odrasle mravlje se na akaciji sladka-

Za subti gozd Starkinega kota je navzočnost kače Scaphiodontophis annulatus prava trofej.

Foto: Tom Turk.

Črni legvan (Ctenosaura similis) je v gozdu zelo pogost.

Foto: Tom Turk.

jo še z sladkornim nektarjem, ki nastaja v zunajcvetnih nektarijih na listnih pecljih.

Hrast, hrast kodrogrivec, kdo lase ti goste mrši (Oton Župančič)

Na drugi strani savane pa pot ponovno vodi v gozd. A ta je spet čisto poseben. Njegovo vodilno drevo je mogočni hrast encino (*Quercus oleoides*). Ta je tak, kot sem si ga v otroških letih predstavljala ob branju

Okrog vročih vrelcev rastejo terestrične bromelije (Bromelia pinguin). Foto: Tom Turk.

Lepo kuliso sivim vrelcem daje Cochlospermum vitifolium. To nizko listopadno drevo v suhi dobi krasijo le živo rumeni cvetovi. Foto: Tom Turk.

Ameriška agava
(*Agave americana*).
Foto: Marina Dermastia.

Gnezditvena kolonija oropendul.
Foto: Tom Turk.

Župančičeve pesmi o brezi tenkolaski in hrastu kodrogrivcu. Čeprav je encino vednozeleno drevo, je gozd svetel, saj je večina drugih dreves v suhi dobi povsem golih. Bistra rečica, ki teče skozi gozd, je vabljivih barv in tudi temperatura kar vabi k skoku vanjo. Primerna pa je tudi za zelo klasično knajpanje, saj so v njej posamezni tolmuni dejansko izviri geotermalno vroče vode. Po nekaj kilometrih se gozd počasi redči in konča v travniku, ki ga označuje

*Porasčenost bromelije
(Tillandsia paucifolia)
rastlino varuje pred žgočim soncem.
Foto: Marina Dermastia.*

*Oropendula montezuma
(Psarocolius montezuma).
Foto: Tom Turk.*

mogočno drevo z gnezditveno kolonijo ene najbolj ikoničnih ptičjih vrst Kostarike - *Oropendula montezuma* (*Psarocolius montezuma*).

Veliki trni akacije (Acacia collinsii) so dobro zaščiteno domovanje mravelj.

Foto: Tom Turk.

In da raziskovalec Starkinega kota ne pozabi, da je v kostariški provinci Guanacaste, ki je bila nekoč v zgodovini kratek čas celo samostojna država, izhod iz parka poraščen z mogočnimi drevesi vrste gunacaste (*Enterolobium cyclocarpum*), ki je tudi nacionalno drevo Kostarike.